

УДК 94

Кацан В.— ст. гр. 14

Гусятинський коледж Тернопільського державного технічного університету ім. Івана Пулюя

ІВАН МАЗЕПА: ПОГЛЯД КРИЗЬ ПРИЗМУ СТОЛІТЬ (ДО 300-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ ГЕТЬМАНА)

Науковий керівник: Дудар І.А.

У вересні 2010 року минає 300 років з дня смерті Івана Мазепи.

В історії України важко знайти особу, навколо якої вже стільки віків точились би такі гострі суперечки, схрещувалися різні, часто полярні думки. Гетьмана Івана Мазепу любили і ненавиділи, поважали і остерігались, прославляли й проклинали як у часи його правління, так і пізніше, в наступні десятиліття та століття.

Перші великі друковані праці про Україну, зокрема, Дмитра Бантиш-Каменського ("Історія Малої Росії з часу приєднання її до Російської держави при цареві Олексію Михайловичу з коротким оглядом первісного стану цього краю" у чотирьох частинах, Москва, 1882 р.), Миколи Маркевича ("Історія Малоросії" в п'яти томах, Москва, 1842 р.) та Олександра Рігельмана ("Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі", Москва, 1847 р.) вміщують багато документального матеріалу, додають послідовну канву подій і в той же час негативно оцінюють гетьмана І. Мазепу.

Своє ставлення до І. Мазепи виказала і офіційна дореволюційна російська історіографія. С. М. Соловйов ("Публичные чтения о Петре Великом") писав про події того часу: "Карл вошел в Украину, малороссийский гетьман Мазепа перешел на его сторону, перешли на его сторону запорожские казаки, но масса народная в Малороссии осталась верна русскому царю..." В.О. Ключевський ("Курс русской истории") називає І. Мазепу "бесполезным предателем".

І. Мазепа знаходив собі співчуття в тому малоруському панстві, яке складалося частково зі старої православної шляхти, частково з козацької старшини, і почало утворюватися на Україні ще в часи гетьмана Богдана Хмельницького і особливо посилювалося за часів гетьмана Самойловича і самого ж Мазепи".

Радянські історики у своїх працях повторили стандартний набір звинувачень на адресу гетьмана, вже використаний російською історіографією XIX ст. В. Мавродін у своїй книзі "Петр I", виданій у 1943 році, писав про І. Мазепу таке: "Один из богатейших феодалов Украины", "шляхтич" Мазепа часто менял хозяев: то служил польскому королю, то становился подданным турецкого султана, то превращался в "верного" старого слугу молодого русского царя. Властолюбивый, хитрый авантюрист, он был на стороне того, кто оказывался сильнее и кто мог обеспечить ему карьеру... Мазепа думал, что его поступок вызовет восстание всей Украины против Петра. Но старый гетьман ошибся. Его измена вызвала всеобщее негодование украинского народа..."

Трагедія гетьмана Мазепи полягала не лише в тому, що він не мав підтримки свого народу, але й у несприятливій міжнародній обстановці, яку він не зумів до кінця збагнути. Мазепа виявився переможеним. А переможців, звісно, не судять. Переможений Мазепа став уособленням українського сепаратизму і зрадництва на всі часи для російських царів та офіційної російської історіографії, а для прихильників незалежності України — героєм, взірцем боротьби за національні інтереси.